

Porteføljeplan

Gjelder fra 2025

Portefølje for demokrati og global utvikling

Innhold

1	Utfordringer og muligheter	2
2	Om porteføljen	3
2.1	Porteføljens avgrensning	3
2.2	Finansiering	4
2.3	Utvikling av porteføljen.....	4
3	Mål for porteføljen	5
4	Porteføljestyrets prioriteringer og tiltak	6

Om porteføljestyring

Forskningsrådet utvikler sin prosjektportefølje strategisk og helhetlig for samlet sett å oppnå [målene som regjeringen har satt for Forskningsrådet](#), etterleve [vedtektene](#), bidra til mål og prioriteringer i [Langtidsplan for forskning og høyere utdanning](#) og oppfylle oppdrag og føringer i de årlige tildelingsbrevene fra departementene. Porteføljestyrene skal, hver for seg og samlet, realisere Forskningsrådets [strategi](#) innenfor sine porteføljeområder.

Porteføljeplanen er det overordnede styringsdokumentet for hvert porteføljestyre og skal skape forutsigbarhet for søkere og finansierende departementer. Planen gjelder inntil det er behov for oppdatering.

Porteføljeplanen blir iverksatt gjennom en investeringsplan som oppdateres årlig med utgangspunkt i en analyse av porteføljen og øvrig nasjonal og internasjonal FoU-innsats. Investeringsplanen viser hvordan porteføljestyret prioriterer sine midler til ulike utlysninger og andre tiltak.

Porteføljeanalysen ligger til grunn for porteføljestyrets årlige rapport til Forskningsrådets styre.

Analysen er også et viktig grunnlag for porteføljestyrets innspill til Forskningsrådets budsjettforslag og årsrapport.

1 Utfordringer og muligheter

[Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning](#) beskriver utfordringer samfunnet står overfor og presenterer tre overordnede mål og seks tematiske prioriteringer for norsk forskning og utdanning. Denne porteføljen er særlig relevant for de tematiske prioriteringene *samfunnsikkerhet og beredskap, tillit og felleskap og helse*.

Verden er i rask endring. Globale utviklingstrekk påvirker samfunnets sosiale, økonomiske og miljømessige bærekraft og oppslutningen om demokratiske institusjoner. Utfordringene kjennetegnes ved at de ofte er komplekse og grenseløse. Dette stiller krav til nye løsninger på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, og mellom det offentlige, næringsliv og sivilsamfunn. Internasjonalt samarbeid er viktig for å møte det store utfordringsbildet. Europeisk samarbeid legger også store føringer for norsk politikk og samfunn.

Nasjonalt vil vi oftere møte alvorlige kriser og forstyrrelser i kritiske samfunnsfunksjoner. Norge er et robust samfunn, men blir sårbar når rammebetingelser i sikkerhetspolitikken forandres. Dette

påvirker blant annet handel, organisert kriminalitet, terrorisme og påvirkningsoperasjoner. Økonomi, teknologi, energi og forskning er blitt sikkerhetspolitikk. Dette forsterker behovet for å forstå og bygge resiliens på tvers av samfunnssektorer, videreutvikle demokratisk motstandskraft og få en helhetlig, kunnskapsbasert situasjonsforståelse.

Til tross for fremgang på en del områder, vil ikke verdenssamfunnet oppfylle FNs bærekraftsmål i 2030. Dette vil være med og prege tiårene fremover. Det medfører omstilling og tilpasning lokalt, nasjonalt og internasjonalt, for å sikre en bærekraftig samfunnsutvikling, demokrati og ivaretagelse av samfunnssikkerheten.

Vi trenger kunnskap som styrker demokratiet som styreform og levesett. Viktige temaer er transparent maktutøvelse, legitimitet, ytringsfrihet, deltakelse, mangfold, demokratiske institusjoner, folkerettslige perspektiver og menneskerettigheter, og en kunnskapsbasert offentlig debatt med mekanismer mot desinformasjon, mistillit og polarisering.

Norge kjennetegnes av god økonomi, tillitssamfunn og rettsstat. Det gjør at vi kan spille en viktig rolle ved å videreutvikle forskningsbasert kunnskap som globalt fellesgode, i en tid hvor andre aktører reduserer sin innsats på dette. Ansvarlig internasjonalt samarbeid og likeverdige partnerskap med forskere fra andre land er en viktig del av dette.

2 Om porteføljen

2.1 Porteføljens avgrensning

Forskningsrådets portefølje av aktive prosjekter omfatter prosjekter som Forskningsrådet finansierer, som har midler fra EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, eller andre finansieringskilder. Forskningsrådet har ansvar for å mobilisere søkere til. Forskningsrådet kategoriserer alle innvilgede prosjekter langs ulike dimensjoner, og denne kategoriseringen ligger til grunn for inndelingen av prosjekter i 11 porteføljer. Prosjekter med støtte fra EUs rammeprogram kategoriseres tilsvarende. Porteføljene er ikke gjensidig utelukkende, men kan ha varierende grad av overlapp med hverandre, der ett prosjekt kan inngå i flere porteføljer.

Porteføljen for demokrati og global utvikling omfatter alle Forskningsråds- og EU-finansierte prosjekter slik de er beskrevet innenfor dimensjonene nedenfor:

Porteføljen er tematisk bred og omfatter sammensatte problemstillinger på tvers av mange samfunnsområder. Den gir kunnskap som møter store samfunnsutfordringer lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Tematikken er knyttet til problemstillinger innenfor demokrati, styring og forvaltning, lov og rett, samfunnssikkerhet og beredskap, kriminalitet og ekstremisme. Tematikken er også knyttet til problemstillinger innenfor utenriks- og sikkerhetspolitikk og utviklingsforskning. Disse favner store temaer som globale helseutfordringer, stormaktsrivalisering, konflikt, ulikhet, fattigdomsbekjempelse, migrasjon, klimaendringer, naturressurser og areal, handel og økonomi.

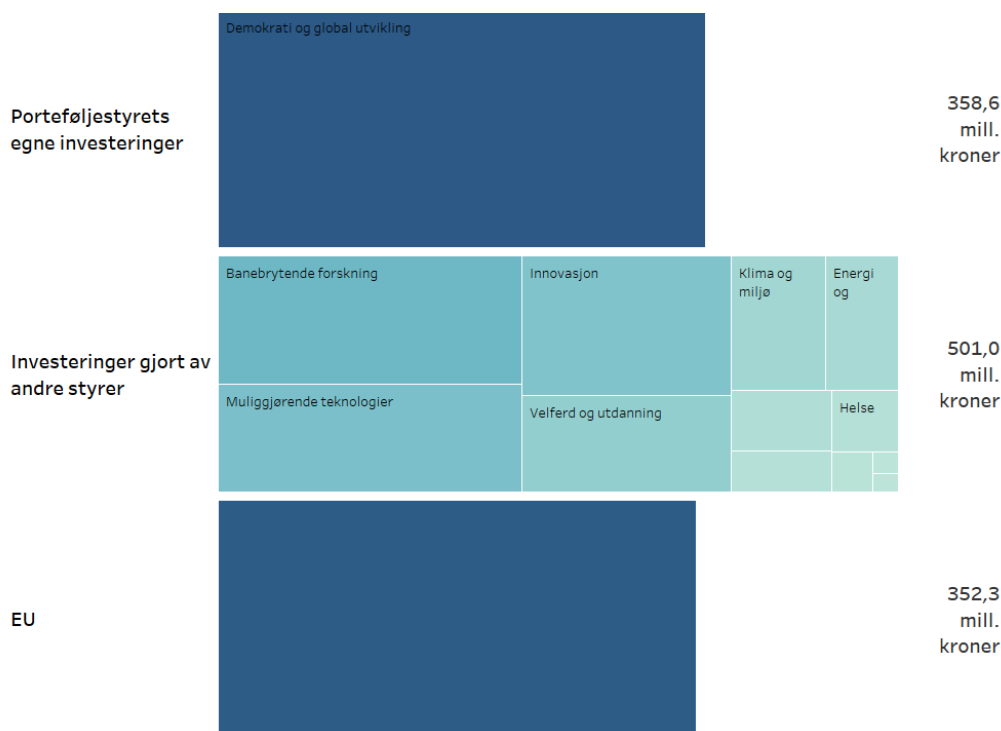
Porteføljen har som mål å bygge kunnskap relevant for politikktutforming, forvaltning og praksis i Norge og globalt. Porteføljen har særlig betydning for offentlig sektor, på statlig, regionalt og lokalt nivå, og for utviklingen av næringsliv og sivilsamfunn. Den gir oppdatert kunnskap om drivkrefter, utfordringer og muligheter for utenriks-, utviklings- og sikkerhetspolitikken, av relevans for sivilsamfunn, praktikere og beslutningstakere både i Norge og i landene der forskningen foregår.

Porteføljen kjennetegnes av utstrakt og bredt internasjonalt samarbeid. Et særtrekk for porteføljen er det omfattende samarbeidet med forskningsinstitusjoner i lav- og mellominntektsland.

Porteføljen har ingen avgrensninger når det gjelder fag, metoder og teknologier. Prosjektporteføljen er bredt sammensatt, med mange tverrsektorielle og fler- og tverrfaglige prosjekter. I dag ligger hovedvekten innenfor samfunnsvitenskap (særlig statsvitenskap og sosiologi), helsefag, teknologi, humaniora, økonomi, jus, medievitenskap og organisasjon og ledelse. Porteføljen rommer alt fra grunnforskning og utfordringsdrevet forskning til utviklingsarbeid og forskningsbasert innovasjon.

2.2 Finansiering

Porteføljen var i 2023 på totalt 1 212 millioner kroner, som vist i figur 1. Av dette utgjorde porteføljestyrets egne investeringer 30 prosent og finansieringen fra øvrige porteføljestyrer 41 prosent. Finansieringen fra EUs rammeprogram lå på 29 prosent.

Figur 1. Finansieringskilder til prosjektene i porteføljen (tall fra 2023).

I Horisont Europa er det særlig klynge 1 *Health*, klynge 2 *Culture, creativity and inclusive society* og klynge 3 *Civil security for society*, som er de sentrale finansieringskildene for prosjektene i porteføljen.

Porteføljen forvalter midler fra Utenriksdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. Omfanget og hvilke føringer departementene legger, vil variere fra år til år.

2.3 Utvikling av porteføljen

Porteføljestyret har et rådgivningsansvar overfor Forskningsrådets styre i strategiske saker som budsjettinnspill, strategier og relevante høringer av betydning for utvikling og status i porteføljen.

Porteføljestyret vil se egne investeringer i lys av de samlede investeringene i porteføljen og basere valgene sine på den årlige porteføljeanalysen. Porteføljestyret vil følge utviklingen innenfor porteføljer med tilgrensende tematikk.

Nasjonalt og internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid må sees i sammenheng. Porteføljestyret vil søke en hensiktsmessig balanse mellom nasjonale utlysninger og deltakelse i internasjonale satsninger. Porteføljestyret vil også følge med på utviklingen av den EU-finansierte delen av porteføljen og de mulighetene som åpner seg for norske aktører i EU de nærmeste årene (se [EUs strategiske plan](#)).

Porteføljestyret vil følge med på hvordan infrastrukturen innenfor porteføljens område utvikler seg og gi råd om hvordan vi kan tilrettelegge for bedre utnytting av mulighetene som digitaliseringen og større datamengder gir.

3 Mål for porteføljen

Målene for alle porteføljeplanene er avledet av Langtidsplanen og regjeringens mål for Forskningsrådet, og hvert porteføljestyre må legge de meste relevante av disse til grunn for sitt arbeid. Målene skal adresseres både gjennom porteføljestyrets rådgiving til Forskningsrådets styre og gjennom porteføljestyrets egne investeringer.

Mål 1: Porteføljen skal bidra til å løse de store samfunnsutfordringene med forskningsbasert kunnskap lokalt, nasjonalt og internasjonalt

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av blant annet andelen prosjekter innenfor porteføljens temaområder, inkludert EU-prosjekter, faglig og tematisk profil, og relevans for ulike politikk- og forvaltningsområder.

Mål 2: Porteføljen skal fornye og øke kvaliteten på forskningen innenfor demokrati og global utvikling

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av blant annet bibliometriske data, norske fagmiljøers gjennomslag i internasjonale utlysninger og resultater fra fagevalueringer.

Mål 3: Porteføljen skal styrke internasjonalt forskningssamarbeid og likeverdige partnerskap

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av blant annet utvikling i internasjonalt prosjektsamarbeid og likeverdige partnerskap, sampublisering og antall prosjekter med finansiering fra EU.

Mål 4: Forskning fra porteføljen skal i økt grad deles og tas i bruk av sentrale samfunnsaktører både lokalt, nasjonalt og internasjonalt

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av blant annet samarbeid på tvers av sektorer og brukermedvirkning i prosjektene, utviklingen i åpen publisering og bidrag til kunnskapsoverføring gjennom populærvitenskapelig og vitenskapelig formidling.

Mål 5: Porteføljen skal styrke evnen til bærekraftig innovasjon og omstilling i offentlig sektor, i samhandling med sivilsamfunn og næringsliv

Måloppnåelse vil bli vurdert i lys av blant annet samarbeid med offentlig sektor i prosjekter og relevans for politikk- og forvaltningsområder.

4 Porteføljestyrets prioriteringer og tiltak

Porteføljestyrets prioriteringer og tiltak bygger på Langtidsplanen og Forskningsrådets overordnede strategi. I tillegg har Forskningsrådet en rekke [strategi- og måldokumenter og handlingsplaner](#) som utfyller den overordnede strategien. Disse omfatter områder som etikk og samfunnsansvar, kjønnsperspektiver, kjønnsbalanse og mangfold, rekruttering og internasjonalt samarbeid, og supplerer porteføljestyrets prioriteringer. Tildelingsbrevene fra departementene kan også introdusere nye tiltak. Prioriteringene nedenfor er nummererte, men ikke prioriterte, og de må ses i sammenheng med hverandre. De fire første tar for seg hva slags tematikk porteføljestyret prioriterer, mens de tre siste handler mer om hvordan forskningen og innovasjonen gjennomføres.

Prioritering 1: Porteføljestyret vil prioritere forskning som styrker demokrati som styringsform og levesett

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1 og mål 5.

Demokratier møter utfordringer. Den geopolitiske maktbalansen er i endring, og den regelbaserte rettsordenen og internasjonale institusjoner er under press. Ny teknologi og maktkonsentrasjon hos private aktører påvirker samfunn og demokratiske institusjoner på nye måter. Demokratiet og rettsstaten er i tilbakegang i mange land. Dette omfatter for eksempel trusler mot menneskerettighetene, likestilling, ytringsfriheten og liberale, demokratiske verdier. Disse og andre utviklingstrekk kan føre til fragmentering av offentligheten, skape nye interessekonflikter og svekke tilliten til samfunnsinstitusjonene og demokratiske prosesser. Prioriteringen favner forskning på demokrati og rettsstat fra ulike perspektiver og følger opp Langtidsplanens ambisjon om å styrke *tillit, fellesskap og mangfold og offentlig sektors innovasjonsevne og effektivitet*. Prioriteringen omfatter problemstillinger knyttet til urfolk og andre minoriteter.

Tiltak:

- Fremme forskning om hvordan demokratiet, rettsstaten og en regelbasert verdensorden kan styrkes og videreutvikles, herunder forskning om deltakelse, maktkritikk, dilemmaer og interessekonflikter.
- Fremme forskning om koblingen mellom det norske styringssystemet og europeisk integrasjon, særlig mot EU, og samspillet mellom norske og internasjonale institusjoner.
- Fremme forskning på hvilke drivere som påvirker den offentlige samtalen i dag, og hva som styrker eller svekker saklig meningsbrytning og demokratiske prosesser, herunder forskning på frie medier og deres samfunnsrolle i møte med globale utviklingstrender som kunstig intelligens, desinformasjon, sammensatte trusler (hybrid krigføring) og nye medieaktører.
- Fremme forskning om kunnskapsbasert forvaltning, samt effektiv og god offentlig styring på alle nivåer, som understøtter demokratiske institusjoner, prosesser og levesett, og utvikler langsiktige løsninger på komplekse samfunnsutfordringer på tvers og sammen med næringsliv og sivilsamfunn.

- Følge opp Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport gjennom utlysninger nasjonalt og internasjonalt.

Prioritering 2: Porteføljestyret vil prioritere forskning som styrker samfunnssikkerhet og beredskap, samt utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringer

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1 og mål 5.

Norge står i en sikkerhetspolitisk situasjon som er fundamentalt annerledes enn for kort tid siden, og som innebærer mange utfordringer knyttet til utenrikspolitiske interesser, forsvar, totalforsvar, samfunnssikkerhet og beredskap. Forskning på utenriks- og sikkerhetspolitikk, samfunnssikkerhet og beredskap er avgjørende for å styrke samfunnets motstandsdyktighet og robusthet langs hele krisespekteret, mot ulike typer farer og trusler. Prioriteringen følger opp Langtidsplanens ambisjon om å *møte nye og sammensatte trusler gjennom å styrke samarbeidet innenfor forskning, innovasjon og kompetanseutvikling på tvers av sektorer og gjennom tverrfaglige perspektiver*. Prioriteringen inkluderer også konsekvenser av den sikkerhetspolitiske utviklingen og endringer i trusselbildet for den nasjonale sikkerheten i Norge.

Tiltak:

- Fremme forskning som bidrar til å forstå utfordrings- og mulighetsrom innen utenriks- og sikkerhetspolitikken, med fokus på forhold knyttet til situasjonen blant annet i Europa, Russland, Nordområdene og Asia. Dette inkluderer forskning knyttet til norske interesseområder, alliansetilknypning og annet internasjonalt, institusjonelt samarbeid.
- Fremme forskning som bidrar til bedre forståelse og håndtering av ulike farer og trusler som kan ramme samfunnssikkerheten lokalt og nasjonalt, blant annet gjennom egne utlysninger og utlysninger med andre porteføljestyre.
- Fremme forskning som bidrar til økt kunnskap og forståelse av verdikjeder som understøtter viktige interesser og samfunnsfunksjoner.
- Fremme forskning som bidrar til økt kunnskap og en helhetlig, samordnet forståelse av ulike samfunnsaktørers roller og bidrag til samfunnssikkerhet og beredskap, herunder myndigheter, næringsliv, befolkning og frivillig sektor.
- Fremme tiltak som bidrar til økt rekruttering av forskere som kan sikkerhetsklareres.

Prioritering 3: Porteføljestyret vil prioritere forskning som gir økt kunnskap om fattigdom, ulikhet og utvikling

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1 og mål 3.

Prioriteringen omfatter forskning om og med lav- og lavere mellominntektsland. Tematisk handler det om fattigdomsbekjempelse, ulikhet, sosial, økonomisk og politisk inkludering, fred, konflikt og sårbare stater, matsikkerhet, klimaendringer, urbanisering, utdanning, jobbskaping og anstendig arbeid. Prioriteringen sikrer et nasjonalt kunnskapsgrunnlag og beredskap, og gir et bidrag til global kunnskapsproduksjon. Forskningen innenfor porteføljen på disse temaene forutsetter en god forståelse av den lokale, regionale og internasjonale konteksten når det gjelder blant annet samfunnsstrukturer, politikk, verdier, tradisjoner, språk, kultur og religion.

Tiltak:

- Fremme ansvarlig og likeverdig samarbeid og partnerskap med lav- og lavere mellominntektsland.

- Bidra til global kunnskapsproduksjon om måloppnåelse av FN's bærekraftsmål knyttet til fattigdom, ulikhet og utvikling, blant annet gjennom egne utlysninger og utlysninger med andre porteføljestyre.
- Fremme forskning på humanitære responser og hvilke bistandstiltak som gir best effekt.
- Fremme forskning om utdanning, kompetanse og arbeid, fred og forsoning, konflikt og sårbare stater, migrasjon, menneskerettigheter, vold (inkludert kjønnsbasert vold), klimaendringer og naturkriser, matsikkerhet og rettferdig omstilling, for å redusere fattigdom og ulikhet og fremme bærekraftig utvikling.

Prioritering 4: Porteføljestyret vil prioritere forskning for å redusere helseulikhet og styrke helsesikkerhet globalt og særlig i lav- og lavere mellominntektsland

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1 og mål 3.

Verden preges av global helseulikhet, og lav- og lavere mellominntektsland bærer den største sykdomsbyrden. Smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer som ikke blir forebygget eller behandlet grunnet svake helsesystemer og manglede og ulik tilgang på trygge helsetjenester, gjør sårbare grupper spesielt utsatt for helseutfordringer, fattigdom og for tidlig død. For å finne gode løsninger, kreves forskning som gir tettere kobling mellom kunnskap, policy og implementering. Denne prioriteringen følger opp FN's bærekraftsmål 3 *God helse og livskvalitet*, som skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle. Forskning på bedre helse for sårbare grupper i lav- og lavere mellominntektsland skal bidra til å nå målet om å halvere tidlig død innen 2050. Helseutfordringene henger tett sammen med fattigdom, ulikhet og utvikling.

Tiltak:

- Fremme ansvarlig og likeverdig samarbeid og partnerskap med lav- og lavere mellominntektsland.
- Bidra til global kunnskapsproduksjon om global helse gjennom egne utlysninger, utlysninger med andre porteføljestyre og internasjonalt forsknings samarbeid.
- Fremme forskning på bærekraftige helsesystemer og primærhelsetjenester for å redusere helseulikhet, oppnå universell helsedekning og styrke helsesikkerheten, inkludert forskning på digital helse, helseteknologi og finansieringsmekanismer.
- Fremme forskning på de 15 helsetilstandene anbefalt av Lancet CIH 3.0 og Stoltenberg-utvalget, inkludert smittsomme sykdommer, mødre helse og ikke-smittsomme sykdommer. I tillegg fremme forskning knyttet til mental helse og seksuell og reprodutiv helse og rettigheter.
- Fremme tverrfaglig forskning på klima og helse, inkludert forskning som legger én-helse-tilnærming til grunn.

Prioritering 5: Porteføljestyret vil styrke internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1, mål 2, mål 3 og mål 4.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å oppnå høy kvalitet i forskning og høyere utdanning, og for å utvikle verdensledende fagmiljøer. Gjennom internasjonalt samarbeid utveksles og videreutvikles kunnskap og kompetanse på tvers av landegrensener, noe som bringer nye perspektiver til norsk forskning og muliggjør komparativ forskning. Det må legges til rette for at norske aktører innenfor porteføljens ansvarsområder utnytter mulighetene i det europeiske forsknings- og innovasjonsarbeidet, i det nordiske samarbeidet, og i samarbeid med prioriterte land utenfor Europa

(Panorama-strategien). Prioriteringen støtter også opp under Langtidsplanens ambisjon om å *bidra til å fremme akademisk frihet gjennom internasjonalt samarbeid*.

Tiltak:

- Fremme deltakelse i internasjonale utlysninger og forskningssamarbeid på områder av strategisk interesse for Norge.
- Fremme internasjonalt samarbeid med Panorama-landene.
- Fremme ansvarlig og likeverdig samarbeid og partnerskap med lav- og lavere mellominntektsland, og særlig afrikanske land.
- Fremme ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid, inkludert forskningssikkerhet.

Prioritering 6: Porteføljestyret vil prioritere samarbeid og kunnskapsdeling for at forskningen skal være relevant og komme raskere i bruk

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 4 og mål 5.

For å sikre at forskningen tas i bruk, må denne være tilgjengelig, forståelig og relevant. Det forutsetter utveksling av kompetanse og kunnskap mellom forskningsmiljøer og aktører som vil og bør anvende forskning og innovasjon, lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for samspill mellom forskningssektoren, offentlig sektor, næringsliv og sivilsamfunn.

Tiltak:

- Stimulere til at kunnskapen implementeres og tas i bruk.
- Bidra til møteplasser og samskaping mellom forskere og sentrale aktører.
- Involvere aktører fra offentlig sektor, sivilsamfunn og næringsliv i forskning og stimulere til sektorovergripende samarbeid.
- Styrke forsker- og forskningskompetanse i offentlig sektor, næringsliv og sivilsamfunn.

Prioritering 7: Porteføljestyret vil prioritere forskning med høy faglig kvalitet, og teoretisk og metodologisk mangfold

Prioriteringen skal særlig bidra til mål 1 og mål 2.

Porteføljen skal investere i forskning og innovasjon som styrker vår evne til å møte, forstå og håndtere stadig mer komplekse og skiftende samfunnsutfordringer. Dette krever investering i forskning og innovasjon av høy kvalitet, med ulike faglige tilnærminger, som stiller nye spørsmål, inkluderer ulike teoretiske perspektiver, og som benytter egnede forskningsmetoder og -design. På visse forskningsområder kan det være behov for særlige prioriteringer av faglig og metodisk art. Det er viktig å gi rom for grunnleggende, uavhengig og kritisk forskning på porteføljestyrets ansvarsområder. God forskerrekuttering og kompetansebygging er forutsetninger for å sikre nødvendig forskningskompetanse.

Tiltak:

- Fremme kunnskap med helhetlige tilnærminger til samfunnsutfordringer.
- Fremme fler- og tverrfaglighet, transdisiplinær forskning og innovasjon, og stimulere til økt innslag av humanistiske, juridiske og teknologiske perspektiver.
- Fremme fri og uavhengig forskning.
- Fremme kapasitetsbygging og rekruttering innenfor strategiske områder.

- Bidra til kjønnsbalanse, geografisk og institusjonell spredning blant prosjektene i porteføljen.